

Nemzeti Értékelő Jelentés készül az éghajlatváltozásról

Szerző: Antal Z. László, tudományos főmunkatárs / MTA TK Szociológia Intézet

Magyarországon is elkezdődött egy az éghajlatváltozással foglalkozó jelentés kidolgozása. A nemzetközi mintán alapuló helyzetértékelő és döntéstámogató dokumentum tartalmi megalapozása érdekében, 2019. május 28-29-én Szegeden rendeztek konferenciát. A konferencián elhangzott, hogy a jelentés kidolgozása nemzetstratégiai fontosságú feladat, sikere alapvetően befolyásolhatja Magyarország sorsát, jövőjét.

Már több mint harminc éve merült fel az a gondolat, hogy az éghajlatváltozással kapcsolatos kérdések megválaszolása, valamint a megalapozott és hatékony döntések előkészítése érdekében, létre kell hozni egy nemzetközi tudományos eredményeket összegző szervezetet. Erre a feladatra jött létre az ENSZ Környezetvédelmi Programja (UNEP), és a Meteorológiai Világszervezet (WMO) kezdeményezésére 1988-ban az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület, az IPCC. Az IPCC feladata, hogy a publikált természet- és társadalomtudományos eredmények összegzésével segítsen átfogó, objektív képet adni a klímaváltozás kockázatairól, annak lehetséges hatásairól, illetve az alkalmazkodás és mérséklés lehetőségeiről. Az IPCC nem folytat önálló kutatásokat. Megállapításait a már publikált tudományos szakirodalom összesítése alapján készíti el.

Az elmúlt harminc évben az IPCC tevékenysége széles körű nemzetközi figyelmet, érdeklődést és elismerést váltott ki. Ennek egyik jele, hogy 2007-ben a szervezet, Al Gore amerikai politikussal együtt, megosztott Nobel-békedíjat kapott. Az IPCC munkásságának hiányossága azonban, hogy az értékelő jelentések természetüknél fogva nem képesek a lokális, egy-egy országot, vagy kisebb régiót érő hatásokkal részletesen foglalkozni. Ezt a hiányt felismerve számos ország – többek között Ausztria, Dél-Korea, Brazília és Vietnám – elkezdte alkalmazni az IPCC modellt, és az elmúlt években elkészítették saját országos éghajlatváltozási jelentésüket. Egy ilyen országjelentés célja, hogy közérthető módon mutassa be a kialakult helyzetet, képet adjon az éghajlatváltozás várható hatásairól, és – hangsúlyozottan nem előíró jelleggel – felvázolja a klímakockázatok csökkentési lehetőségeit. De egy ilyen jelentés nemcsak a szakpolitikai döntések támogatását segíti elő, hanem hozzájárul ahhoz is, hogy az érintett ország lakossága minél pon-

tosabb és részletesebb tájékoztatást kapjon az éghajlatváltozásról. Az országjelentések eredményeit megismerve Magyarországon az Innovációs és Technológiai Minisztérium kezdeményezte az éghajlatváltozással kapcsolatos helyzetértékelő és döntéstámogató nemzeti jelentés megalkotását a múlt évben. Ennek a munkának az első lépéseként a tárca, a múlt év novemberében szervezte meg nyitókonferenciáját, amelyen több mint 100 kutató, a kormányzati és az üzleti szféra képviselői térképezték fel a hazai klímakutatások eredményeit és a döntéshozók igényeit.

A jelentéskészítő folyamat második lépéseként, az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (IPCC) munkafolyamatát követve, szervezte meg a minisztérium azt az előkészítő konferenciát, amelynek célja a jelentés tartalmi elemeinek meghatározása volt. Minden IPCC jelentés elkészítése ugyanis egy úgynevezett tartalom meghatározó (scoping) találkozóval kezdődik. A tartalom meghatározó találkozót követően történik meg a szerzők kiválasztása, a kormányzatok és megfigyelő szervezetek által jelölt és az erre a rendkívül fontos, de önkéntes munkára jelentkező kutatók közül. Azok a kutatók, akik nem kerültek a szerzők közé, lektorként vehetnek részt a jelentés elkészítésében.

Magyarországon ezt a tartalom meghatározó konferenciát 2019. május 28-29-én a Szegedi Tudományegyetemen szervezte meg a Minisztérium. Az éghajlatváltozás iránti jelentős érdeklődésre utal, hogy a rendezvényre többen jelentkeztek, mint ahányan azon részt tudtak venni. A Tudományos Előkészítő Bizottság – amelynek én is tagja vagyok – ezért egy levelet küldött mindazoknak, akik szívesen részt vennének a hazai értékelő jelentés elkészítésében. Ennek a levélnek egy részlete utal arra is, hogy az Előkészítő Bizottság törekszik arra, hogy ez a jelentés egy minél szélesebb körű együttműködés keretében valósuljon meg.

„Örömmel számolunk be arról, hogy felhívásunkat nagy érdeklődés övezte, így a tudományos élet képviselői mellett, a döntéshozói- és üzleti szféra, valamint a civil és egyházi élet képviselői is személyes részvételükkel alakítják majd a Jelentés tervezett tartalmát. Bár a konferenciára történő jelentkezés és kiválasztási eljárás lezárult, nem szeretnénk elfeledkezni azon Kollégákról sem, akik személyesen nem tudnak részt venni a szegedi rendezvényen.... Köszönjük, hogy javaslataikkal segítik az Éghajlatváltozás Magyarországon: Nemzeti Értékelő Jelentés tartalmának kialakítását!”

A konferencián több előadás is elhangzott, de az érdemi munka kisebb csoportokban zajlott. Ezekben a csoportokban beszéltek meg, hogy kik milyen kérdések kidolgozását tartják fontosnak. Ezeket a javaslatokat két közös, plenáris megbeszélésen egyeztetettük egymással. A kétnapos tanácskozás végén közösen meghatároztuk a nemzeti jelentés tartalomjegyzékét és a fő témaköröit. A tartalomjegyzék kormányzati elfogadása után kezdődhet meg az érdemi munka: a jelentés megírása.

Nagyon izgalmas volt az a néhány nap, amit a közel 100, klímaváltozással foglalkozó szakemberrel együtt töltöttünk el Szegeden. Számos különböző szervezet és szakterület képviselői jöttek el az ország különböző részeiből. Fontos volt az is, hogy a férfiak és nők aránya közel hasonló volt, és hogy sok fiatal is részt vett a közös gondolkodásban. Különleges és inspiráló élmény volt számomra, hogy ilyen sok, számos tekintetben nagyon különböző emberrel együtt ugyanarról gondolkoztunk, és ha más megközelítésből is, de ugyanarra a kérdésre kerestük a választ. Talán ez a konferencia is azt jelezte, hogy ma már Magyarországon is egyre nagyobb és egyre szélesebb körű figyelem összpontosul a természetben történő változások felé: azaz már nemcsak a klíma, hanem a társadalom viszonyulása/felelősségvállalása is változik.

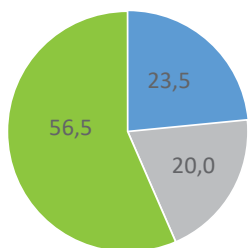

A konferencia további különlegessége volt az, hogy május 20-án készült el az az országos reprezentatív adatfelvétel, amelyet azért készítettünk, hogy Szegeden be tudjuk mutatni, mit gondol az ország felnőtt lakossága a klímaváltozásról.

- Az adatfelvételt, amelyben 811 felnőtt lakost kérdeztek meg, a Századvég Politikai Iskola Alapítvány készítette el, 2019. május 4-20 között.

A „Lakossági vélemények az éghajlatváltozásról” című előadásomban hangzottak el ennek az adatfelvételnek az első eredményei. Az eredmények ismertetése előtt azonban bemutatam azt a két társadalmi modellt, amik elméleti keretet adnak az adatok értelmezéséhez. Az egyik a modern társadalmak modelljei – idetartoznak a fogyasztói társadalmak is –, amelyeknek jellegzetes vonásai közé tartoznak a természet és a társadalom különválasztása és a természet tárgyiasítása is. Ez a szétválasztás és tárgyiasítás is hozzájárult a természet törvényeinek megsértéséhez, ami hozzájárult az ökológia válság és a klímaváltozás kialakulásához. Ezért ma már a természet - újra - fontos része ennek a társadalmi modellnek, és a természet egyre jelentősebb hatást gyakorol a döntéshozókra is. Az ökológiai válságra és az éghajlatváltozásra adható egyik lehetséges válasz az öko- és klímatudatos értékek és normák megerősítése és olyan öko- és klímatudatos társadalmi modellek kidolgozása, ahol ezek az értékek és normák meghatározó szerepet töltenek be. Ezeknek a modelleknek további sajátossága, hogy a döntéshozók egyaránt figyelnek a társadalmi- és természeti törvények betartására is. A társadalom „alkotmányának” pedig egyik meghatározó pontja az, hogy a társadalmi törvények nem sérthetik meg a természeti törvényeket.

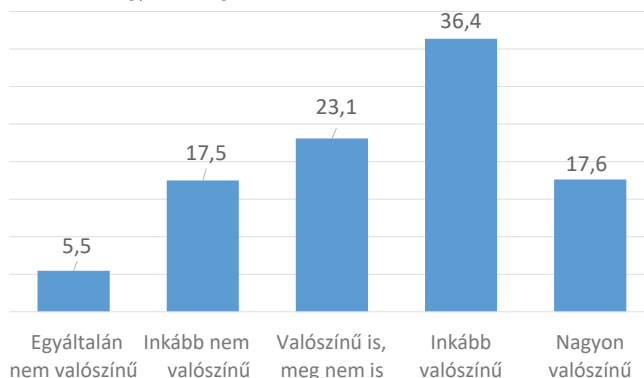
Ön mennyire érzi úgy, hogy Önnek is van felelőssége a klímaváltozás csökkentésében?

- Egyáltalán nem vagy kicsit érzem
- Semleges vagyok
- Érzem, vagy nagyon érzem

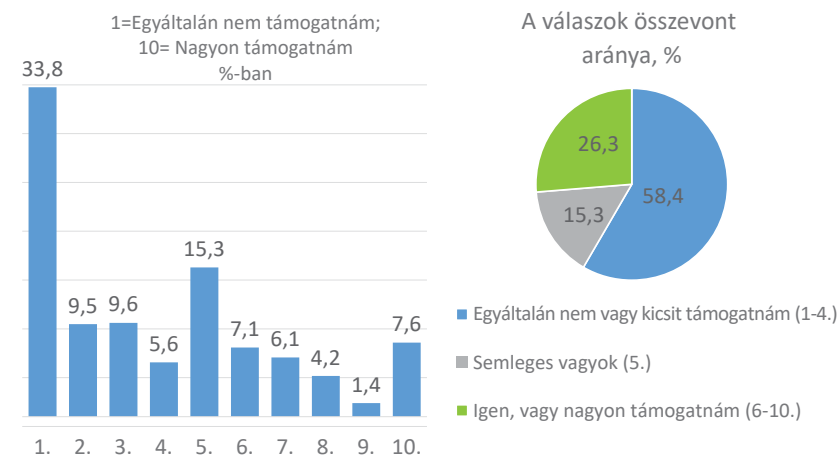
1. ábra: Lakossági vélemények – Saját felelősség

Mennyire tartja valószínűnek, hogy az elkövetkező 10 évben a Föld környezeti állapota vagy az éghajlatváltozás miatt súlyos természeti katasztrófák következnek be Magyarországon? (%)

2. ábra: Lakossági vélemények – Természeti katasztrófák Magyarországon

Ön milyen mértékben támogatná, ha a fosszilis energiaforrások adóját emelnék Magyarországon a klímaváltozás csökkentése érdekében?

3. ábra: Lakossági vélemények – Anyagi áldozat

Számos kutatás eredménye alapján elmondható, hogy ma már egy olyan átmeneti időszakban élünk, amikor a társadalom életére a fogyasztói társadalom értékei mellett fokozatosan egyre nagyobb hatást gyakorolnak az öko- és klímatudatos értékek. A májusi adatfelvétel eredményei is megerősítették azt a feltevést, hogy ma már egy átmeneti időszakban élünk. Ennek jele például az, hogy a felnőtt lakosság több mint 50%-a érzi úgy, hogy „van felelőssége a klímaváltozás csökkentésében” [1. sz. ábra]. Erre utal az is, hogy a megkérdezett emberek 54%-a úgy gondolja, hogy inkább valószínű, vagy nagyon valószínű, hogy az elkövetkező 10 évben a Föld környezeti állapota, vagy az éghajlatváltozás miatt súlyos természeti katasztrófák következnek be Magyarországon.” [2. sz. ábra.]. Ez a veszélyérzet komoly motivációt jelent az egyéni, családi szintű változásokra, de egyúttal olyan társadalmi változások támogatására is, amik csökkenthetik ezt a kockázatot. Az átmeneti állapotra utal azonban az is, hogy a felelősségérzet és veszélyérzet relatív magas

szintje ellenére, a felnőtt lakoságnak ennél kisebb [26,3%] aránya támogatna egy olyan intézkedést, amellyel anyagi áldozatok árán, a klímakockázatot csökkenteni lehetne [3. sz. ábra], és 34,5%-a venne részt „a lakóhelyén klímaváltozással kapcsolatos programban”. Ezek az adatok egyúttal azt is jelzik, hogy a társadalom tagjai tudják, hogy a Földnek meglehetősen rossz az „egészségi állapota”, s hogy egy „megsebzett bolygó” élünk, de még nem tudják, hogy mit tudnának tenni a „megsebzett bolygó” gyógyítása érdekében. Ezt a bizonytalanságot jelzi az is, hogy a legnagyobb arányban [73,4%] mondták azt, hogy indokoltnak vagy nagyon indokoltnak tartják „egy átfogó, szakértői jelentés elkészítését”, ami csökkentheti ezt a bizonytalanságot. Mindazokra a szakértőkre, akik társadalmi munkában vállalják, hogy elkészítik ezt az országjelentést, óriási felelősség hárul. Ők lehetnek azok az „orvosok”, akik nemcsak a „megsebzett bolygó” gyógyításához, hanem egy egészséges társadalmi modell kidolgozásához is hozzájárulhatnak.